

МЕДИОЛОШКО-ВЕРБАТОЛОШКА И СТИЛИСТИЧКА АНАЛИЗА ЕДУКАТИВНО-ИНФОРМАТИВНОГ ДЕЧЈЕГ ВЕБ-САЈТА ЗВРК

У раду се методама медиологије, вербатологије, теорије текста, жанристике, стилистике и функционалне писмености – разматра информативно-едукативни садржај на првом специјализованом дечјем веб-порталу у Србији. Утврђује се карактер и природа интернетских рубрика, те и култура језичког изражавања, као и знање и вештине деце у процесу вербализације мисли, искуства и емоција. Текстолошке и књижевноуметничке способности деце испитују се на различитим садржајима – из сфере природе, друштва и уметности. На тај начин стичу се сазнања о њиховој језичкој писмености, али и о могућностима невербалног изражавања, као и о степену прецизности и адекватности графичко-ликовне презентативности представљених садржаја. Коначна сврха овога истраживања јесте утврђивање праваца и степена проширивања дечјих знања на веб-сајту, као и вербатолошких облика успостављања забавно-рекреативних модела виртуелне комуникације.

Кључне речи: дечји веб-сајт, књижевност за децу, медиологија, вербатологија, стилистика.

1. Уводне напомене

1. Једна од главних особености дечјег сајта *Зврк* огледа се у предностима на којима почива интернет издаваштво. Једно од тих обележја јесте бржа и шира доступност информације, и то је главна предност која одликује овај дечји сајт у односу на традиционални вид дечјих новина. Веома брза и лака претрага на сајту омогућава младом читаоцу да о једној теми сазна не само из последњег издања, већ из свих претходних.

а) Поред тога сајт има нове, додатне рубрике у односу на дечје новине, а оне се на најбољи начин могу презентовати само на интернету. Наиме, углавном су то рубрике и текстови који у себе укључују одређене видео и аудио записе који чине идеалну подлогу причи на коју се односи текст. Ова

могућност руши баријеру између интернетских текстова и мултимедијалних садржаја (исп. Јовановић 2019). Осим тога, сами текстови на дечјем сајту нуде велике могућности првенствено због форме самог хипертекста¹. Ти текстови су много дужи од текстова у штампаним издањима, што омогућава да већа количина информација на очигледнији начин буде представљена. Поред тога, уређивачи сајта и аутори текстова смелији су, дозвољавају себи веће слободе у писању, јер је цензура интернетског издања мања. То свакако пружа више могућности почевши од прикупљања информација, преко њихвог обликовања, до самог излагања текста.

б) Дечји сајт *Зврк* поседује и посебно место обезбеђено за писма и коментаре младих корисника, што доводи до много боље комуникације између уредништва и деце читалаца, и на тај начин је редакцији омогућено да веома брзо добије повратну информацију, те и да сазна о квалитету свог рада. Оно што је велика предност дечјег сајта над традиционалним, штампаним издањима дечјих новина јесте могућност да се истовремено чита више чланака, као и више рубрика. Кроз један текст се може доћи до великог броја других текстова захваљујући везама (линковима)² које су саставни део сваког онлајн текста – хипертекста.

2. У овом раду циљ нам је представити вербатолошке, жанровске и стилистичке карактеристике специјализованог дечјег веб-портала *Зврк*³, те и да доведемо у везу књижевност за децу⁴ са публицистичким садржајем за децу у електронској форми, тј. са медијумом у којем се перципирају и одређени књижевни и други садржаји намењени деци. Истражићемо одређене тематске блокове који опредељују одређене комуникативне функције и одређене вербализацијске⁵ модалитете (уп. Морис 1971).

¹ В. Клајн и Шипка 2008. s. v.: „рач. скуп компјутеризованих метода којима је помоћу линкова и претраживача могуће с једног текста прелазити на други (као и на илустрације, звучне и видео записе итд.), на основу асоцијација које одговарају начину људског мишљења и памћења”.

2 В. Клајн и Шипка 2008. s. v.: „[енгл. link, веза, спој] 1. радио-релејна веза која омогућава пренос вишеканалних телефонских веза, радио и телевизијских програма. 2. рач. на интернету у WEB презентацији интерактивно место које води ка другој WEB презентацији”.

³ *Зврк* је информативно-едукативни интернет центар за децу, придружен пројекту УНИЦЕФ-а 'Школа без насиља', а ми смо одатле анализирали садржаје за јануар, мај, јуни, септембар и октобар 2020. Од 2021. године доступан је и тзв. ZVRK CHAT ZA DECU, који „omogućava zvrkasto dopisivanje sa decom na chat.com. bez posebnih dodatnih zvrkova. Na sajtu zvrk chat.com. ćete pronaći sobe koje su prilagođene za zvrčiće svih vrsta na Balkanu”.

⁴ Књижевност за децу и дечја књижевност представљају уопштено узев синонимне изразе (исп. Марковић 2003: 7; Марјановић 1982: 7–9).

⁵ Вербализација, те с тим у вези и наратив, представља израз опште људске способности да се изрази, тј. да симболичким средствима, пре свега језиком – уобличи целокупност

а) Вербализацијске способности најочитије су у уметничком дискурсу, али и у научном, есејистичком, филозофском, добром публицистичком и сл. – јер се тамо вербатолошка моћ испољава као способност аутора да продре у дубину читаочевих духовних резерви и да их покрене на реакцију при рецепцији испричаног. Према томе, вербатолошка способност нужно зависи од човековог 'стваралачког капацитета'.

б) Ученици, тј. посетиоци сајта морају разумети и вербатолошке и текстолошке поступке који доводе до хармоније у изражавању, тј. до композиционе складности, а то је свакако у вези и са умећем усклађивања значаја теме са ширином у излагању, јер само на тај начин стиче се и вербатолошка способност да се најважније и најизразитије идеје или осећања поставе у први план, и да се стилски обележе (Зеленика 1988). Разуме се да се складност постиже и упознавањем са језичким законитостима и њиховим привођењем у службу ефицијентног обликовања, а у уметничком дискурсу – креативног. Ученици који пишу за сајт постављају се између тематике и граматике (поједностављено речено), тј. креирају вербализацијске форме у складу са сопственом комуникативном стратегијом, са циљевима које желе постићи и са способностима које у све то улажу. У свему овоме важан момент представља и тзв. комуникативна ситуација (захтев уредника, наставника или задате теме), која диктира избор одређеног функционалног стила и тона ('званично'/'приватно', 'весело'/'тужно', 'научно'/'уметничко' итд.).

в) *Зврк* спада у професионалне сајтове јер функционише с озбиљном материјалном основом и високим и широким кругом уредника, без обзира на повремено гостујуће уређивачке послове наставника и ученика, те се на њему препознају педагошки циљеви, пре свега школски, који имају васпитно-образовни карактер, али и остали који имају забавно-рекреативну природу. За стваралачки приступ уређивању часописа или дечјег сајта креативност је свакако на првом месту, а она се најбоље реализује кроз игру, док се код нешто старије деце очекује њихово активно учествовање у свету око себе, нарочито у књижевно-фиктивном. Испоредићемо рубрику *Igre* у којој налазимо различите најаве играказних садржаја: *Skriveni brojevi*, *Skrivena slova*, *Skriveni oblik (figura)*, *Slagalice*, *Igrice* и сл.

3. Док су дечји листови углавном локалнога или сублокалног типа, намењени читаоцима једне школе или града, ређе округа (изузев, на пример, часописа *Мали кекеи*), дечји веб-сајт *Зврк* намењен је широкој српској читалачкој публици млађег узраста. Осим тога, обим дечјих часописа није велики, што је у когнитивној сагласности са педагошким интенцијама, тј. дечјим перцептивним могућностима, и увек зависи од фреквенције

излажења. С друге стране, дечји веб-сајт *Зврк* прорачунат је на такав комуникативни досег да може допрети до сваког детета, учитеља, наставника, родитеља – и то као допуна настави, и у сазнајном и у васпитном смислу. Ово посебно истичемо ако знамо да нас „друштво контролише помоћу знања које нам је дало – а како запажа филозоф А. Гоце, – а не пружа нам она знања која би нам омогућила да мењамо и преображавамо друштво” (према: Ђурић 2000: 43), па је важно знати – како истиче Денис Мек (према: Ђурић 2000: 44) – чије поруке, чија знања теку комуникационим каналима, и ко поседује и контролише те канале.

2. Анализа грађе

1. Садржаји које налазимо на дечјем веб-сајту *Зврк* могу се поделити на текстовне и сликовне, али најчешће представљају комбинацију ова два вида комуникативног ознаковљења, што је најбоље оличено у рубрици *Stripovi*, у којој се помињу неки од општепознатих ликова из света дечје забаве и рекреације: *Denis napast*, *Hogar strašni*, *Mačak Garfield*, *Kalimero*, *Porodica Kremenko*, *Popaj*, *Stanlio i Olio*, *Spunk*. Забавне рубрике окупљају текстове помодних тема и колоквијалне вербализације – нпр. хороскопске прогнозе (дневне или месечне) – и представљају само разбидригу, тј. немају никакву уметничку, па ни образовну ни животну вредност. Нешто кориснијим од овога могу се сматрати прикази филмова, рецепти и разни савети за декорацију.

а) Ма колико дечји сајт изгледа некомплицовано и језичко-стилски упрошћено у односу на сајтове за одрасле, и ма колико деловало лако класификовати и распоредити у тематске оквире садржаје који се овде појављују – овај посао ни методички, ни методолошки, а ни вербатолошки није лак. Мора се у објашњењу сајтовског садржаја пре свега поћи од психолошких особина групе којој је намењен, тј. од чињенице да је деци тешко привући и одржати пажњу, да их је потребно непрестано и варијантно мотивисати да нешто прочитају и сазнају. То је основни разлог што на дечјем сајту налазимо нејезичка средства комуникације – слике, фотографије и илустрације, као и различите вербатолошке форме које имају функцију привлачења пажње, засноване најчешће на садржају „како учинити нешто”. Тиме се неки текстолошки облици удаљавају не само од књижевних жанрова, већ и уопште од текстовно-језичког начина преношења информација, а приближавају се све више рекламном дискурсу (уп. Катнић-Бакаршић 1999: 71–73). У рубрици *Slike* постављене су фотографије из области архитектуре, ботанике, палеонтологије, пољопривреде, свемира, транспорта, као и фотографије домаћих и дивљих животиња. Уосталом, графички садржаји чине незаобилазан део дечјег сајта јер деца теже усвајају текстуалне, линеарне

записе него графичке, то јест оне који нуде дводимензионални или тродимензионални приказ заснован на метафори, метонимији или на обичној мимези. Због тога не изненађује изражено присуство цртежа, илустрација и фотографија. Фотографије су најчешће средство примарне или придружене информације, и оне обично илуструју личност која се описује, а ређе крајолик. Од илустрација најприсутнији су компјутерски цртежи и скице.

б) На веб-сајту *Зврк* налазимо следеће текстолошко-вербатолошке и комуникативно-стилистичке облике: (1) кратки и једноставне садржине текстови, (2) текстови језгровитије структуре, тј. крупне и дубоке мисли изречене „лаким” речима, (3) текстови примерени интересовањима одређеног узраста и (4) илустрације. Уз то, њихов избор и реализација одређени су високим степеном педагошке и стручне вештине. Због тога су одређени садржаји који немају форму прихватљиву деци, и за које је постојала претпоставка да не могу привући дечје интересовање (нпр. животне истине и начела, моралне вредности и сл.) – претрпели одређене мимикријске поступке како би се контекстуализовали у општи структурни и смисаони амбијент сајтовске презентације. Најочитије ову природу сајта представља рубрика *Zanimljivosti*, у којој се различите научне теме (природа, свемир, географија, историја, уметност, наша културна баштина и сл.) презентују следећим најавама и насловима: *Događaji, Putovanja, Značajni pronalasci, Filmovi, Znameniti Srbi, Da li ste znali?, Gradovi Srbije, Antički svet, Upoznajte Srbiju, Zanimljive iluzije*.

2. Ми ћемо овде покушати да различите вербатолошке и текстолошке форме групишемо по жанровима, рубрикама и тематици, те и да понудимо збирни приказ тог материјала.

а) Сем школско-наставних и образовних, те и специјализованих и књижевних тема, *Зврк* доноси и написе о дечјој свакодневици, о чему сведоче овакви наслови:

Dragi drugari školarci srećan polazak u školu!; Danas je praznik – Božić!; Danas je Badnji dan, a večeras je Badnje veče!; Danas je praznik – Đurđevdan!; Danas je praznik – Vidovdan!; Danas stiže leto u 23 sata i 43 minuta!; Danas je praznik – Sveta Petka!; Danas je praznik – Usekovanje glave...!

Интересантно је да је већина наслова везана за црквени календар, а као подсећање на значајне верске датуме у православној историји наше културе. Један број наслова је ближе и директније везан за дечју свакодневицу, као обавештење о поласку у школу или о почетку лета. Значај тема изложених у насловима није само садржински истакнут самим избором значајних датума, већ и избором екскламативне вербатолошке форме. Уз то, наслови су по структури реченичне форме, што се може објаснити као

чин прилагођавања исказа дечјим перцептивним могућностима, али и чињеницом да сама предикација преводи номиналну информацију у актуализовану. Ови су садржаји написани у новинарском духу, па им је и начин вербализације медиолошки интониран. Са овим рубрикама у непосредној су вези и оне које долазе из предметног опсега веронауке, на пример:

Mala škola veronauke – Usekovanje glave Sv. Jovana!

б) Значајно место заузимају рубрике о темама из политичке и културне историје Срба, и теме из веронауке:

Istorija Srba – Turska osvajanja!; Istorija Srba – Duhovno oslobođenje Srba!; Naša kulturna baština – Manastir Sopoćani!; Zanimljivosti – Naša kulturna baština – Manastir Hopovo!; Naša baština – Manastir Esfigmen!; Mala škola veronauke – Usekovanje glave Sv. Jovana!

У поменутих рубрикама не активира се актуелна информација, већ се скреће пажња на историјска знања, па је овде мање реч о медиолошком приступу темама, а више о едукативном и научном.

в) Важно место имају природна и друштвена тематика. Разни текстови у којима се говори о природним и друштвеним појавама и феноменима објављују се у рубрикама најразличитијих назива:

Mala škola geografije – Vulkani!; Zanimljivosti – Priroda – Fruška gora!; Zanimljivosti – Značajni pronalasci – Štamparska mašina!; Zanimljivost – Značajni pronalasci – Teleskop!

За школско образовање ове су рубрике значајна подршка, не само за предмет Природа и друштво, него посебно за географију и техничко образовање. Уопште узев, рубрика *Mala škola* обухвата садржаје из математике, физике, хемије, биологије, историје, географије, екологије, рачунарства, али и жанровски специфичну рубрику медиолошко-популистичког и научног карактера *Naše zdravlje*, чији текстови имају педагошку функцију – и где се могу читати текстови који говоре о правилној исхрани и неговању денталне хигијене.

У школовању уопште доминира *информативна функција* језика, па су ученици упућени највише на ДЕСИГНАТИВНИ ВЕРБАЛИЗАЦИЈСКИ ТИП. Репрезент овога типа изражавања представљају научни текстови из којих ученици стичу различита знања – и на тај се начин упознају са принципима научног мишљења и изражавања. Тако ученици успостављају основе научне писмености. На правцу информативне функције јесте и

ПРЕСКРИПТИВНИ ВЕРБАЛИЗАЦИЈСКИ ТИП, на који су ученици упућени упознавањем са правилима из области техничких, логичко-математичких и, надасве, граматичких правила и правописних законитости.

г) Посебно истичемо ребусе и квизове, који имају за задатак проверу знања ученика из различитих области друштвених и природних наука:

Reši novi rebus!; Kviz – Kako se zvao...?; Kviz – Gde je nastao...?;
Kviz – Koliko jedan...?; Kviz – Koliko zvezda...?; Da li ste znali? –
Šta je kiborg?; Kviz – Kultura – Koja od ...?

Квиз је замишљен као вербатолошки примамљива форма провере различитих научних знања из природе, математике, географије и астрономије, историје, културе, граматике матерњег језика и страних језика. Овај сајт посебну пажњу поклања и развоју математичко-логичког мишљења деце, па се на посебним линковима налазе логички проблеми. У ту вербатолошко-функционалну врсту спадају и ребусне најаве, које имају један типизирани насловни вербатолошки облик: *Reši novi rebus!*, док се форма квиза у типизарном синтаксичком обрасцу најављује варијантним облицима упитних заменица (*шша, која*) и прилога (*како, где, колико*). Овде налазимо чланке који ученике воде спознавању неких ретко познатих или мање или више неперцептибилних или апстрактних појава. Ребус је нека врста атрактивне загонетке приказане помоћу слике и цртежа или само помоћу слова, бројки и специјалних знакова. У односу на сликовне ребусе, словни је ребус на овом дечјем сајту тежа загонетка, што објашњава чињеницу да се уређивачи пре опредељују за сликовне него за словне ребусе. Док је код сликовних ребуса углавном реч о распознавању слике, цртежа или радње која се врши, као и односима који су евентуално дати у поставци ребуса, код словних ребуса треба открити једну или више комбинација просторног односа, изгледа, величине, количине или боје слова представљених у поставци ребуса, и све то децу може довести у веома сложене мисаоне и когнитивне ситуације.

Значајни су садржаји који припадају разним уметностима – музичкој, ликовној и општој култури:

Mala škola muzike – Fagot!; Mala škola muzike – Drveni duvački instrumenti – Klarinet!; Mala škola – Muzika – Podela muzičkih instrumenata!
Nova bojanka – Kameleon!; Nova bojanka – Klasični automobili!
Kviz – Kultura – Koja od ...?

На крају, помињемо и устаљене форме, у виду изрека, пословица, загонетки и узречица (Данојлић 1976: 10), са ослонцем на богату традицију народних умотворина (успаванке, приче, песме – исп. Данојлић 1976: 16):

Nova izreka – Kad se mora...!; Nova zagonetka – Po vodi plovi...!;
Narodne zagonetke – Ja sam mlad...?; Narodne izreke i poslovice –
Čega se pametan stidi...!

Осим успаванки, у дечје облике спадају и разбрајалице, загонетке и брзалице, што, између осталог, показује и грађа којом се овде бавимо.

д) У рубрику *Ostalo* спадају следећи садржаји: културни догађаји за децу, музичке нумере из анимираних филмова на српском језику, забавне игре, мале креативне радионице, мали саветник за родитеље, виртуелни простор за међусобну комуникацију деце (*Chat – pričaoonica*), али и рубрике посвећене дечјем књижевном и ликовном стваралаштву: *Vaše pesme*, *Vaše priče* и *Vaši crteži*:

Pročitajte I deo romana – Međunarodni begunac; Pročitajte II deo romana – Međunarodni begunac!; Pročitajte III deo romana – Međunarodni begunac!; Pročitajte IV deo romana – Međunarodni begunac!; Nova pesma – Kad se rodi mrav!; Nova pesma – Svet!; Pesma – Pacov Raca!; Šaljive priče – Krepao kotao...!; Narodne pripovijetke – Čela!; Pročitajte novu basnu – Medved koji je sve očekivao od drugih!; Pročitajte basnu – Leptir i žaba!

Директно обраћање ученицима (исп. *Прочитайјте... и сл.*) нема само дидактички смисао – као препоруке за читање, већ и отвара простор за присну комуникацију са ученицима. Управо су књижевност и језик област описмењавања, овладавања стандардним језиком, али и развоја естетског укуса и вербатолошких способности ученика.

3. У рубрици *Priče* налазимо песме, кратке приче, сликовнице, илустроване кратке приче, мале фолклорне форме (брзалице, изреке, пословице и загонетке), басне, народне приповетке, шаљиве приче и легенде о Светом Сави. Као што се може приметити, на дечјем веб-сајту *Зврк* највише су присутне прозне уметничке структуре – краће или дуже, па тек онда стиховне, а на крају и понеки драмски текст.

Пошврдна функција језика долази до изражаја у текстовима ДЕСИГНАТИВНО-ЛЕГАЛНОГ и ДЕСИГНАТИВНО-ВАЛУАТИВНОГ ТИПА, пре свега у прилозима о историји, као и у текстовима ВАЛУАТИВНО-РЕЛИГИЈСКОГ (И МИТСКОГ) ТИПА, као што су уметнички садржаји о Светом Сави и други облици и жанрови из наставе веронауке. ФОРМАТИВНО-ПОТВРДНИ ТИП ВЕРБАТИВА управо је оличен у текстовима који се користе у настави матерњег и страних језика – мислимо, пре свега, на граматичке, али и све друге нормативно-дескриптивне текстове.

3.1. Овај сајт негује и објављивање ученичких радова свих поменутих жанрова, са напоменом да су песме обично дитирамбичне или поучне, а наративни текстови у методичкој категорији 'састава'.

а) У зависности од теме – дечји 'састави', поједностављено речено, могу бити портрети (када описују особу), пејзажи (када описују пределе), приповетке (када описују догађаје), есеји (када се баве општом тематиком, презентованом полунаучним стилем) и др. Уочили смо, такође, да постоји сразмера између старости ученика и обима рада – радови ученика млађих разреда представљају текстуалне структуре од петнаестак реченица, а старијих – од тридесетак. Од овога просека одступају тзв. 'састави минијатуре' ученика трећег или четвртог разреда, од свега пет реченица, као и дужи радови ученика осмог разреда, тј. они који се жанровски приближавају форми тзв. 'кратке приче', и који су обично награђивани на конкурсима.

Прозни облици компоновани су по принципу узрочно-последичног низања мотива, а тематска прогресија води се краћим исказима предикативне структуре: најчешће простим проширеним реченицама, ређе сложеним независним и зависним. Саставни и супротни односи најдоминатнији су у напоредном односу клауза, а изричне, временске, узрочне и последичне – у зависном односу. Старији разреди развијају комплекснију и разуђењу реченицу увођењем споредних реченичних конституената (атрибут, апозиција, актуелни квалификатив и адвербијалне одредбе), а тема се сем линераног вођења укључује и у радијално, паралелно и асоцијативно (по принципу тока свести). Код старијих ученика примећују се и учесталије парентезе (модалног или прилошког карактера), што свакако иде у корак са њиховом вишом вербатолошком способношћу.

б) Што се тиче песама које деца пишу (исп. рубрику *Pesme koja nam šalјete*) – приметили смо да доминирају стиховне структуре од две до десет строфа, а просечно пет (*Kad se rodi mrav, Gordi Žabac, Jesen, Pahulјice, Medin san, Hodam kroz život, Kao ljubav* и др.). Природно је да се велики број ученика не сналази са версификационим поступцима при компоновању песме, тако да су метар, стих и рима најчешће слободни. И када уводе риму, онда је она неправилна, и невешто проведена. Као што видимо, избор тема није слободан и ослобођен утицаја педагога и наставника, и друго – теме су мање или више устаљене на сајту и углавном се могу категоризовати од општијих ка појединачним: пролеће (висибаба, снег), зима (зимски пејзаж и сл.), јесен (доје, киша, шума и сл.), пејзажи (вече, река, село, шума и сл.), животиње (маче, птица и сл.), драге личности (мајка, сестра, бака, друг/другарица, учитељица и сл.), љубав, срећа, другарство, снови (машта и сл.) и стварност, домовина, свакодневица, рефлексije и фикција (љубав, живот и сл.), сећања, успомене, историјске личности (Вук, Свети Сава и сл.), књига, здравље, догађаји, морал (доброчинство, незахвалност и сл.), одрастање, портрети.

Уопште узев, ученички радови представљају огроман скуп жанровски и тематско повезаних вербатива, који чини више од половине садржаја

овога сајта. Доминирају радови слободне намене које ученици пишу код куће или на часу, и радови посебне намене – који су задати наградним конкурсима, такмичењима и сл. Ова категоризација није увек назначена у називу рубрика, као што су то нпр. историјски текстови – било да су пригодни (о Св. Сави, који се налази на првим странама сајта), било да су фељтонски (*Istorija Srba – Turska osvajanja!*), које пишу и ђаци и наставници; или текстови посвећени актуелној теми у време објављивања (*Danas je praznik – Vidovdan!*), које, такође, пишу и ђаци и наставници.

Са аспекта сложених стилских операција, може се запазити приближно једнак број површинских (формалних) и дубинских операција (тропа), са напоменом да се и у једном и у другом случају ради о ограниченом броју фигуративних облика, који се обично понављају од песме до песме стварајући композициони шаблон. Фигуре понављања, тј. комплетизације свакако су најчешће, будући да су најпростије и сасвим формалне, а од понављања доминирају у наративу јукстапозициона (*nikad, nikad; u jesen, u jesen*), а анафоричка у стиховима (*Моја тата је...*). Други чести вид варирања исказа јесте компарација, при чему се чешће пореде физичке особине од психолошких, или се посеже за колоцираним или идиоматизованим поређењима (*beo kao sneg, brz kao zec*). И метафоре су често устаљене, те се чини да је дечјем поетизованом изразу ближа персонификација (природних појава или предмета). Остали видови стилске варијације у виду фигура и тропа нису деци ментално и вербатолошки на располагању.

3.2. Потпуно другачији по многим својим одликама јесу прозни и потетски текстови одраслих. Они могу потицати од уређивача сајта или од дописника и спољних сарадника на сајту и од књижевника (мање или више познатих).

а) Тако су у рубрици *Pesme* најприсутније песме Јована Јовановића Змаја: *Dete i leptir, Mače, Ptica u kavezu, Vetar, Kiša, Mrak* и др. Може се приметити да су исте теме доминантне и у Змајевој поезији и у поезији коју деца пишу – то су, дакле, мотиви из биосфере, геосфере и космосфере. Међутим, док се еуфонизација у песмама које пишу деца среће у изузетним случајевима, углавном у пажљивије ствараним стиховним структурама (па су тамо и версификациони модели доста прости, а униформна слоговна структура стиха ретко где проведена у целој песми), у песмама Змаја и других песника – она је правило. Такође, вештина синонимског варирања формално-језичког или смисаоног готово да је изостала у млађим разредима а једва присутна у старијим, док је она основно начело стилске селекције у поезији наших песника.

б) *Kratke priče* су рубрика која окупља дечје текстове уметничко-нарративне природе, и жанровски чисту форму 'кратке приче', коју пишу реномирани писци за децу или они који се тек у овој сфери књижевности

појављују. Овај жанр, осим краткоће, карактерише и „добро организована радња, усмјерена ка одређеном циљу, који је готово неумитан. Могући су обрти који, непредвиђени у условима свакодневног живота, дјелују неочекивано и снажно, те тако у минималном простору остављају максималан утисак” (РКТ 1992: 403). Оно што одликује композицију кратких прича на дечјем сајту јесте и основна карактеристика самога њеног жанра – а то је јединство радње, тона, расположења и утисака, што младим читаоцима даје перцептивну могућност тзв. ’читања у једном даху’. Таквој акцептабилности приче доприноси и чињеница да је њен језик једноставан и сугестиван, без маниризма, кићености и високе стилске орнаментике. Има у тим кратким причама – било да их пишу писци или деца – и нечег фељтонског, дакле чисто медиолошког. Тако се може закључити да сајт *Зврк* није само један вид медиолошког медијума, него је и формално и садржински конципиран као медиолошка интернетска форма дечјег дискурса и дискурса за децу. Има, међутим, и правих уметнички наративних жанрова на сајту, као што су следеће фолклорне форме: Вукове народне приповетке (исп. *Mededović, Nemušti jezik* и др.), шаљиве приче (*Ero s onoga svijeta, Kara i svat, Kum i njegova prasica, Seljani kuruju pamet* итд.), басне и легенде о Светом Сави (нпр. *Sveti Sava i žena tkalja, Sveti Sava i siromah, Sveti Sava i đaci* и сл.).

в) У рубрици *Roman* објављује се тзв. роман у наставцима *Međunarodni begunac* Горана Деспотовића. Роман у дечјем листу или на дечјем сајту није новинарска категорија него припада литератури, и то лакшој, забавног карактера и са функцијом разоноде (Славковић 1979: 274). Рекло би се да Деспотовићев роман заправо заузима место фељтона, те бисмо га могли одредити условно и као „роман-фељтон”.

Сви поменути текстови из области књижевности припадају специјалном вербативу који називамо ЕСТЕТИВ, дакле – исказ или надисказни блок, текст или дискурс, стих или наратив – са којима се ученици сусрећу читањем књижевно-уметничких текстова, те и провођењем њихове књижевно-теоријске и стилистичке анализе. Овде се управо развија језичко осећање, естетско знање, смисао за суптилни израз и преливе у значењу. На овај начин ученици спознају виши вид вербализације људског искуства, разумевају стилизовано утекстовљење или удискурзивање животне стварности и људских духовних покрета.

4. Дакле, теме које су дефинисане рубрикама или линковима или другим интернетским могућностима организације сајта – поглавито су везане за школски живот деце, за њихов наставни програм, општу едукацију и васпитање, али и са намером да се угоди интересовањима и укусица млађих посетилаца сајта. Једна од основних намена овога сајта јесте образовна, па се тако кроз забавне и рекреативне садржаје мултипликују провере знања

из граматике и културе, и тако трајно ствара могућност за развијањем вербатолошких и стилских потенцијала код ђака.

3. Закључне напомене

1. Новинарство за децу на интернету може се сматрати далеко комплекснијом појавом него што је то случај са новинарством које прате штампани медији. Оно у основи пружа све основне карактеристике које одликују просечан дечји лист, али је сајт опремљен и додатним садржајима. У крајњој инстанци, предности интернетског новинарства су многе, а пре свега су садржане у чињеници да се сваког тренутка појављују нове опције, нове могућности које од овакве врсте новинарства чине чврст основ напретка који ће једног дана, сигурно, али не можда и за опште добро – довести до тога да штампано издаваштво, и новинарство које је ограничено само на штампане медије, буде потиснуто, а можда и потпуно заборављено.

2. У том смислу говорећи, приметили смо да дечји веб-сајт *Зврк* утиче на изградњу језика и стила код деце, и без обзира на извесна ограничења и недостатке које показују електронски садржаји – не би се могло рећи да анализирани сајт доприноси изградњи једне врсте површног читаоца, оног којем се експлицитно мора рећи „шта је писац хтео да каже”, и који себи не дозвољава тумачења изван очигледних и дословно презентованих ентитета. Због тога овде стереотипе налазимо само у називима рубрика и најавама садржаја.

а) Видели смо, такође, да дечји веб-сајт *Зврк* највише садржаја доноси из области књижевности за децу, па директно доприноси литераризацији начина изражавања ученика. Међутим, оно што овај сајт приближава интернетском новинарству јесте чињеница да неке прилоге и рубрике одликује висока информативност, па и само присуство различитих садржаја није представљено у једноличном тону, без обзира што су унификовани називи рубрика.

б) Према томе, на сајту *Зврк* могу се наћи мали научни текстови – лекције из градива, чланак или енциклопедијски чланак, који имају методичку профилацију и информативно-сазнајни карактер. Ситније текстове форме које припадају националној идиоматици – као што су загонетке, питалице, брзалице, сентенце, афоризми и мото, те и текстовно-сликовне реализације, као што су укрштенице и ребуси – опет су активирани са информативном и едукативном сврхом, те се сајтовски садржај тематски и жанровски готово у потпуности приближава интересовањима и школским потребама деце.

в) Неретко су афоризми и сентенце средство насловљавања рубрика у којима се скреће пажња на нека општа морална начела и верске постулате, а понекад добијају и карактер паролe. Оно што се може сматрати енциклопедијским чланком или одредницом о некој научној појави или феномену – на сајту *Зврк* је дато у мекшој функционално-стилској форми, са термилошким растерећењем и изостављањем или превођењем мање познатих речи и конструкција, и са темама које су вези са дечјим интересовањима (мало познате појединости из света флоре и фауне, из географије и историје и сл.).

3. Уметничка или народна књижевност – ма колико вредна била, и ма колико језички узорна – није једини узор духовних вредности и језичких образаца за младе генерације. И велики научници као што је Вук Караџић, на пример – могу бити значајан извор опште духовне, а и језичке материје са којом ваља упознати младе. С тим у вези, можемо рећи да, поред тога што промовише знање као вредност и поглед на свет – дечји сајт *Зврк* утиче и на формирање језичке културе и литерарног укуса. Наиме, овде се подстиче литерарно стваралаштво ђака и дају се примери за угледање. Међутим, морамо скренути пажњу и на извесне недостатке.

а) Први је тај што су сви текстови и укупни сајтовски садржај изражени на латиници, чиме се запоставља ћирилично писмо. Само су две рубрике насловом и телом текста исписане ћирилицом, и то због тога што је реч о придруженим текстовима, тј. линковима, које можемо разумети и као упуте, интегрисане текстове или цитате: *Школа без насиља* – УНИЦЕФ, и *Светосавско звонце* – назив часописа за децу Српске православне цркве. Други недостатак представљају правописне грешке засноване на погрешном писању скраћеница и великог слова (исп. *О.Ѕ, Danas je badnji dan*), и граматичке грешке, оличене у непознавању правила рекције и конгруенције (исп. *Sve u vezi Vašeg kompjutera*) – а оне су утолико упадљивије што се налазе у изразима који чине наслове рубрика. Према томе, овде се мора замерити наглашени утицај некњижевних стилских регистара, као и енглеског језика.

б) Приметили смо тежњу уређивача сајта *Зврк* да језички стил основношколаца на два начина подлегне утицају енглеског језика: дословним преузимањем енглеских речи и израза, и калкирањем (СНАТ, home). Може се помислити да је уређивачу сајта било симпатично и 'свеже' употребљавати англицизме, можда ради атрактивности и језичке моде (исп. и: *Ти си фаца*), али нешто и због немогућности да се издегну језичка решења у програмима који подржавају све сајтове. Добро је што оваквих примера нема много, те је дечји сајт устројен садржински и формално по законитостима књижевног језика.

4. У целини узев, дечји сајт *Зврк* одређен је тематиком и концептуалним могућностима млађих читалаца, али се новинска књижевност и едукативна функција овога жанра – како смо утврдили у анализи грађе и теоријским интерпретацијама – одликују извесним особеностима које их приближавају јавној речи. Пре свега, електронске новине радо објављују текстове актуелне садржине – оне који прате дневна и општа друштвена кретања. Тиме је одређен стилски, вербатолошки и жанровски карактер овога сајта.

Извор

Зврк: www.zvrk.rs; www.zvrk.co.rs; www.zvrk.eu

Литература

Данојлић (1976): Милован Данојлић, *Наивна ђесма (ојлеги о гечјој књижевности)*, Београд: Полит.

Ђурић (2000): Душан Ђурић, *Новинарска радионица*, Београд: Завод за уџбенике.

Животић (1993): Radomir Životić, *Novinarski žanrovi (Štampa, radio, televizija)*, Београд: Institut za novinarstvo.

Зеленика (1988): Ratko Zelenika, *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*, Београд: Savremeno pakovanje.

Јовановић (2019): Ивана Јовановић, *Линџвистика и стилска медулошких родова и врста*, Београд: Јасен.

Катнић-Бакаршић (1999): Marina Katnić-Bakaršić, *Lingvistička stilistika*, Prague – Budapest: Open Society Institute – Center for Publishing Development Electronic Publishing Program.

Клајн, Шипка (2010): Иван Клајн, Милан Шипка, *Велики речник страних речи и израза*, 5. допуњено и исправљено издање, Нови Сад: Прометеј.

Марјановић (1982): Воја Марјановић, *Дејча књижевност и књижевној критици*, Београд: Savremena administracija – Savremena knjiga.

Марковић (2003): Слободан Ж. Марковић, *Зайиси о књижевности за децу III (Појаве, жанрови, рецејција)*, Београд: Београдска књига.

Морис (1975): Чарлс Морис, *Основе теорије о знацима*, Београд: Бигз.

Николић (2006): Милија Николић, *Методика наставе српској језика и књижевности*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Симић (1998): Радоје Симић, *Ојштиа стилска*, Београд – Никшић: Друштво за неговање и проучавање српског језика.

Славковић (1979): Душан Славковић, *Новинарство, Лексикон новинарства*, Београд: Савремена администрација.

Ivana R. Jovanović
Philological High School
Belgrade

MEDIOLOGICAL-VERBATOLOGICAL AND STYLISTIC ANALYSIS OF THE EDUCATIONAL-INFORMATIVE CHILDREN'S WEBSITE ZVRK

Summary: The paper analyses informative-educational content of the first specialised children's web portal in Serbia – by using the methods of mediology, verbatology, text theory, genre theory, stylistics and functional literacy. The characteristics of internet columns are determined, as well as the level of children's language expression, their knowledge and ability to verbalize thoughts, experiences and emotions. Textological and literary-artistic abilities of children are examined on various contents – nature, society and art. This gave us insight into children's linguistic literacy, as well as into the possibilities of non-verbal expression and the adequacy of graphic presentation of the contents. The aim of this research was to determine the possibility of using the website to expand children's knowledge.

Keywords: children's website, children's literature, mediology, verbatology, stylistics.